

**ПРИВАТНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО «ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ»**

НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ МЕНЕДЖМЕНТУ, ЕКОНОМІКИ ТА ФІНАНСІВ

Кафедра фінансів, банківської і страхової справи

Затверджую:

Директор ННІМЕФ

_____ О.Л. Фещенко

“ ___ ” _____ 2019р.

Схвалено на засіданні кафедри фінансів,
банківської і страхової справи

Протокол № ___ від “ ___ ” _____ 2019р.

Завідувач кафедри _____ О.І. Дацій

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«СТРАХОВИЙ МЕНЕДЖМЕНТ»

Статус дисципліни обов'язкова

Освітньо-професійна програма вищої освіти галузі знань 07 Управління та адміністрування

Спеціальність: 072 Фінанси, банківська справа та страхування

Спеціалізація: «Міжнародна економіка та фінанси»

Форма навчання денна Курс 5

Семестр дев'ятий

Обсяг в кредитах ЄКТС/Всього годин: 5/150 за навчальним планом (від 2019р.):

- лекції(Л) 34
- семінарські (С) 18
- практичні заняття (ПЗ) _____
- лабораторні заняття (ЛЗ) _____
- самостійна робота студентів (СРС) 98

Робоча навчальна програма складена на основі навчальної програми дисципліни "Страховий менеджмент", підготовленої професором Бігдашем В.Д. та

затвердженої на засіданні кафедри банківської і страхової справи (протокол № 9 від 15.02.2014 р.).

Розробник робочої програми навчальної дисципліни: професор МКА Бігдаш В.Д.

Київ МАУП

II. Мета вивчення навчальної дисципліни

Мета дисципліни: формування у студентів знань з підготовки та реалізації управлінських рішень, що забезпечують раціональне формування й використання потенціалу страхових компаній і гармонізацію фінансових інтересів споживачів страхових послуг, власників і персоналу страхових компаній, посередників та держави.

Завдання дисципліни: набуття студентами стійких знань з теорії та практики управління страховою компанією; надання страхових послуг; оцінювання ризиків; урегулювання страхових претензій.

Предмет дисципліни: фінансові аспекти управління процесами створення та ефективного використання потенціалу страхових організацій.

Статус дисципліни – обов'язкова.

Місце навчальної дисципліни освітній програмі. Вивчення дисципліни «Страховий менеджмент» базується на знанні дисциплін «Страхування», «Страхові послуги», «Фінансовий менеджмент». Знання та вміння, що одержані при вивченні дисципліни «Страховий менеджмент», використовуються для вивчення дисциплін «Ринки фінансових послуг», «Корпоративні фінанси», «Антикризове управління банком», «Управління банківськими ризиками» та ін.

Компетентності та програмні результати навчання

Знання та вміння, що формуються під час вивчення дисципліни.

В результаті вивчення дисципліни здобувач вищої освіти буде знати:

- особливості і перспективи розвитку підприємницької діяльності в страхуванні;
- сутність, функції та роль страхового менеджменту в ринковій економіці;
- порядок проектування, реєстрації й ліцензування страхових організацій, зміст державного нагляду за їх діяльністю;
 - принципи побудови раціональної структури страхової організації та повноваження органів її управління;
 - принципи управління страховою компанією;
 - значення і методи розроблення стратегічного плану діяльності страховика;
 - сутність і способи активізації маркетингової діяльності в страхових організаціях;
 - методи вивчення попиту на страхові послуги;
 - технологію відбору ризиків на страхування і врегулювання страхових претензій;
 - особливості управління грошовими потоками в страхуванні;
 - умови і способи підвищення фінансової надійності страхової організації;
 - процедури здійснення фінансового моніторингу операцій страховика.

Передумови для вивчення дисципліни

Методична основа дисципліни “Страховий менеджмент” своєю основою має сучасні економічні теорії та концепції страхування, фінансового менеджменту і теорії економічних ризиків, світовий досвід з теорії та практики організації управління страхуванням та

наданням страхових послуг, розробки провідних вчених і працівників страхового бізнесу країн з сталою ринковою економікою, які максимально адаптовані до реальних умов розвитку національної економіки, а також теоретичні і практичні досягнення практики страхового менеджменту на національному страховому ринку.

III. Очікувані результати навчання

Після вивчення дисципліни студент повинен уміти:

- розробляти місію, цілі та стратегічні завдання страховика;
- формувати раціональну структуру управління страховою організацією;
- організовувати процес бюджетування в страховій організації;
- досліджувати стан ринку страхових послуг;
- досліджувати попит на страхові-послуги та організовувати ефективну систему їх продажу;
- оформляти договори страхування і контролювати їх виконання;
- оформляти документально страхові випадки та розраховувати розмір належних страхових виплат потерпілим;
- аналізувати діяльність страховика і пропонувати заходи, спрямовані на її поліпшення;
- визначати достатність коштів страхових резервів для забезпечення виконання зобов'язань перед страхувальниками;
- визначати напрями ефективного розміщення страхових резервів та тимчасово вільних власних коштів страховика;
- забезпечувати контроль за фінансовою надійністю страхової компанії;
- здійснювати перевірку правильності проведення страховиками фінансових операцій;
- проводити фінансовий моніторинг у страховій організації.

IV. Критерії оцінювання результатів навчання

Підсумковий контроль знань студентів формується на підставі сумарного рейтингу, що включає рейтингові оцінки під час поточного контролю та рейтингову оцінку на екзамені (заліку).

Згідно критеріям оцінки знань студентів за сумарним рейтингом (табл. 1) виставляється екзаменаційна оцінка.

Таблиця 1

Критерії оцінки знань студентів за сумарним рейтингом

Якісна характеристика	Кількість балів	Рейтингова оцінка	Додаткові умови
Відмінно	90-100 балів	A	
Дуже добре	82-89 балів	B	
Добре	75-81 бал	C	
Задовільно	68-74 бали	D	
Достатньо, задовільно	60-67 балів	E	
Незадовільно	35-59 балів	EX,	можливість повторного складання
Незадовільно	1-34 бали	F	повторне вивчення*

*У останньому випадку відповідно до «Положення про систему тріступеневого контролю знань студентів Міжрегіональної Академії управління персоналом» студенту рекомендується повторне слухання курсу.

Може передбачатися оцінювання за співвідношенням 85:15. В цьому випадку на залік/екзамен відводиться 15 балів (1-5 за відповідь на кожне з трьох питань екзаменаційного білету) або тестові чи інші залікові завдання.

Максимальна сума балів (поточна рейтингова + підсумкова екзаменаційна) складає 100 балів, а мінімальна сума балів по поточному контролю – 60 балів (допуск до здійснення підсумкового контролю знань).

Рекомендована шкала балів оцінювання поточного та підсумкового контролю наведено нижче в табл.2.

Таблиця 2

Розподіл балів за якими оцінюються різні види робіт

Бали за модуль	Змістовний модуль 1		Змістовний модуль 2				Змістовний модуль 3					РАЗОМ (мінімум)	РАЗОМ (максимум)	Залік	УСЬОГО
	15-20	15-20	15-20	15-25	60	85	1	5	100						
Теми/ типи контролю	T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	T11				
ПК		5			5		5		5		5	10	20		
РТ	5		5					5	5		5	10	10		
МК		5				5			5		5	15	20		
М		10				5					5	20	20		
ІР		5		5		5			5		5	5	15		

Тип контролю:

ПК – поточний контроль (відповіді на семінарах, доповнення)

РТ – розв’язок задач/ тестування

МК – міні-контрольна

М – модульна контрольна робота

ІР – індивідуальна робота

У. Засоби діагностики результатів навчання

Контроль є невід’ємною складовою навчання страхового менеджменту і проводиться з метою оцінки навчальних досягнень студентів в оволодінні страхуванням згідно з визначеним чинною програмою рівнем досягнень, оцінки ефективності навчального процесу, підвищення мотивації до навчання.

Система контролю має комунікативну спрямованість, що дозволяє визначити рівень сформованості навичок і вмінь механізмів страхового менеджменту. Вона характеризується зв’язністю і зростаючою складністю, і включає поточний і підсумковий види контролю.

Цілі та зміст різних видів контролю мають відповідати цілям, завданням та змісту навчання. Порядок нарахування балів і виставлення оцінок під час виконання студентами контрольних завдань зумовлюється обраним видом контролю і повинен бути зручним і практичним. Результати контролю виступають показниками успішності студентів, які можна співвідносити з очікуваними навчальними досягненнями в оволодінні страховим менеджментом.

Поточний контроль реалізується на практичних заняттях шляхом усного опитування, перевірки конспектів, виконанням тестів і контрольних робіт, різновидів самостійної роботи, зокрема написання рефератів, творчих завдань тощо.

Завдання для проведення поточного контролю розробляються викладачами з урахуванням особливостей навчання страхового менеджменту на відповідному курсі.

Метою підсумкового контролю, що проводиться наприкінці відповідного семестру, є визначення рівня володіння студентами засобами страхового менеджменту відповідно до рейтингової системи оцінювання знань, яка додається до робочої програми навчальної дисципліни.

Підсумковий контроль проводиться у формі іспиту, який складається письмово. Іспит проводиться у формі відповідей на питання екзаменаційного білету за вивченими темами та включає три теоретичних питання та одне розрахункове. Обидві частини застосовуються з метою перевірки сформованості конкретних навичок і вмінь страхового менеджменту.

УІ. Програма навчальної дисципліни

Таблиця 3

Структура навчальної дисципліни

№	Курс <u>5</u> Семестр <u>9</u> Обсяг в кредитах ЄКТС/ Всього годин у семестрі <u>5/150</u> Назва теми	Кількість годин, з них						Примітка
		Лекції (Л)	Семі- нар. зан.	Практ. Лаб. Зан. (ПЗ, ЛЗ)	Інд.- конс. Роб. (ІКР)	Сам. Роб. Студ. (СРС)	Форма контрол ю	
Змістовний модуль 1. Теоретичні основи страхового менеджменту								
1.	Тема 1. Комерційне страхування та його розвиток в Україні	4	2			8	У	
2.	Тема 2. Сутність і характерні риси страхового менеджменту	2	2			10	У,Т,СР	
Змістовний модуль 2. Функції страхового менеджменту								
3.	Тема 3. Планування страхової діяльності	4	2			8	У,Т,СР	
4.	Тема 4. Організація страхової компанії	2	1			8	У,Т,СР	
5.	Тема 5. Управління діяльністю страховика	2	1			8	У,СР	
6.	Тема 6. Контроль та звітність страхової компанії	2	1			8	У,КР, ПК	
Змістовний модуль 3. Ключові напрямки страхового менеджменту								
7.	Тема 7. Управління маркетинговою діяльністю	4	2			10	У,Т,СР	
8.	Тема 8. Управління ризиками страхової діяльності	4	2			10	У,Т,СР	
9.	Тема 9. Управління перестраховальною діяльністю	2	1			8	У,Т,СР	
10.	Тема 10. Управління фінансовою діяльністю страховика	4	2			10	У,СР	
11.	Тема 11. Управління фінансовою надійністю страхової компанії	4	2			10	У,Т,СР, ПК	
	Разом годин: 150	34	18			98		

Форми контролю є: усне опитування (У); контрольні роботи (КР); перевірка конспектів (ПК); перевірка завдань для самостійної роботи (СР); тестування (Т).

Зміст дисципліни за змістовними модулями

Змістовий модуль “Теоретичні основи страхового менеджменту” – це система навчальних елементів, що поєднана за ознакою відповідності засвоєння студентом загальних теоретико-методичних засад страхового менеджменту.

Змістовий модуль “Функції страхового менеджменту” – це система навчальних елементів, що поєднана за ознакою відповідності засвоєння студентом теоретико-практичних засад та конкретних функцій страхового менеджменту.

Змістовий модуль “Ключові напрямки страхового менеджменту” – це система навчальних елементів, що поєднана за ознакою відповідності засвоєння студентом теоретико-практичних засад та конкретних процедур управління маркетинговою діяльністю, ризиками страхової діяльності, перестрахованням, фінансовою діяльністю страховика.

6.1. Плани лекцій

Лекція 1

Змістовий модуль 1. Теоретичні основи страхового менеджменту ТЕМА 1. КОМЕРЦІЙНЕ СТРАХУВАННЯ ТА ЙОГО РОЗВИТОК В УКРАЇНІ

1. Комерційне страхування, його зміст та сутність. Еволюція комерційного страхування.
2. Зміст основних категорій комерційного ринкового страхування.
3. Функції та принципи страхування.
4. Види діяльності страховика.
5. Тенденції розвитку комерційного страхування в Україні.

Рекомендовані джерела інформації [3-5,10,15,17,21,25,46-51,59,87-89]

Лекція 2

ТЕМА 2. СУТНІСТЬ І ХАРАКТЕРНІ РИСИ СТРАХОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

1. Поняття менеджменту страхової діяльності.
2. Страхова організація як складна багатофункціональна система. Основні властивості системи: обмеженість, цілісність, взаємозалежність та взаємодія, структурність, ієрархічність та інші.
3. Системний та ситуаційний підходи в менеджменті страхової діяльності. Принципи та функції менеджменту страхової діяльності.

Рекомендовані джерела інформації [15,17,27-38,43,46,49,85]

Змістовий модуль 2. Функції страхового менеджменту

Лекція 3

ТЕМА 3. ПЛАНУВАННЯ СТРАХОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

1. Економічна сутність планування в менеджменті страхової діяльності та його етапи.
2. Умови планування в менеджменті страхової діяльності. Основні методи розробки планів менеджменту страхової діяльності.
3. Вимоги до поточного, оперативного та стратегічного планування страхової діяльності. Основні розділи типового бізнес-плану.
4. Технологія складання та практичної реалізації планів в страховій компанії.

Рекомендовані джерела інформації [11,14,17,23-29,32-38,43,46,49-53,68,79,80]

Лекція 4

ТЕМА 4. ОРГАНІЗАЦІЯ СТРАХОВОЇ КОМПАНІЇ

1. Зміст і принципи організації страхової діяльності.
2. Зовнішні та внутрішні фактори, що впливають на створення різновидів організаційно-правових форм здійснення страхової діяльності на вітчизняному ринку.
3. Основні організаційно-правові форми здійснення страхової діяльності в Україні. Акціонерна страхова компанія. Представництво, агентство, філія страхової компанії.
4. Процес створення страхової компанії: реєстрація страховика як юридичної особи та надання юридичній особі статусу страховика. Спеціалізація страховика: страховики, що здійснюють страхування життя; страховики, що здійснюють загальні види страхування; страховики, що здійснюють перестраховування. Вимоги до реорганізації та ліквідації страховика.

Рекомендовані джерела інформації [1,3,7,10,11,17,19,27,29,30,38,42,43,49-51,60,84]

Лекція 5

ТЕМА 5. УПРАВЛІННЯ ДІЯЛЬНІСТЮ СТРАХОВИКА

1. Основні типи організаційних структур управління страхової компанії, їх переваги та недоліки. Обов'язки керівників вищої і середньої ланки, співробітників. Етапи вдосконалення організаційних структур.
2. Стратегічний менеджмент страхової діяльності як динамічна сукупність взаємопов'язаних процесів: аналіз середовища, визначення місії та цілей, вибір та реалізація стратегії, оцінка і контроль реалізації стратегії. Види стратегій страхової діяльності. Стратегії бізнесу, функціональні стратегії та принципи їх формування. Складові оцінки та контролю реалізації стратегії. Стан та напрямки розвитку стратегічного менеджменту страхової діяльності в Україні.
3. Підсистема кадрового менеджменту. Контролінг персоналу. Кадровий маркетинг. Система підготовки і перепідготовки персоналу та її організація.
4. Роль менеджера в управлінні страховою компанією. Модель для аналізу та оцінки ділових якостей менеджера. Формування колективу страхової компанії та роль мотивації в страховій діяльності.
5. Інформаційно-технічне забезпечення страхової діяльності. Пошук, обробка, аналіз та синтез інформації в страховій діяльності. Функції інформаційних систем в страховій компанії. Ціль, задачі і основні функції автоматизованих офісних систем в страхових компаніях. Структура офісної системи.

Рекомендовані джерела інформації [1-4,11,14,17,31-39,42,46,49-55,59-92]

Лекція 6

ТЕМА 6. КОНТРОЛЬ ТА ЗВІТНІСТЬ СТРАХОВОЇ КОМПАНІЇ

1. Необхідність, сутність та призначення регулювання страхової діяльності.
2. Склад системи правового регулювання страхових відношень. Страхове законодавство як інструмент регулювання страхової діяльності. Структура страхового законодавства України.
3. Державний нагляд та регулювання страхової діяльності - завдання, функції, права й обов'язки. Національна комісія з регулювання ринків фінансових послуг як спеціальний уповноважений центральний орган виконавчої влади у справах нагляду за страховою діяльністю та її функції. Реєстрація та ліцензування суб'єктів страхового ринку (страховиків, посередників). Функції контролю за діяльністю

суб'єктів страхового ринку, забезпечення гласності їхньої діяльності і підтримки правопорядку в галузі тощо.

4. Вплив норм міжнародного права на формування законодавчої та нормативної бази регулювання страхової діяльності в Україні.

Рекомендовані джерела інформації [1-4,9-13,26,29,32-39,41,43,45,58,62]

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 3. КЛЮЧОВІ НАПРЯМКИ СТРАХОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

Лекція 7

ТЕМА 7. УПРАВЛІННЯ МАРКЕТИНГОВОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ

1. Сутність та складові страхового маркетингу.
2. Зміст та завдання управління якістю страхового продукту. Класифікація страхових послуг по ознакам - ринкової активності, економічній, юридичній, по обсягу страхового захисту тощо.
3. Управління наданням окремих видів страхових послуг: управління їх розробкою, обсягом, структурою, якістю і реалізацією. Договір страхування як основний інструмент для реалізації страхового продукту добровільного та обов'язкового страхування. Схеми процесу розробки страхового продукту.
4. Продуктові стратегії – розробка нового продукту (товарна складова), продаж страхового продукту на нових ринках (ринкова складова). Досягнення конкурентних переваг: економія витрат компанії та використання різних типів диверсифікації. Інноваційна діяльність страхової компанії та залучення ресурсів для цього.
5. Управління портфелем конкретноспроможних страхових послуг. Концепція М.Портера при визначенні середовище страхового продукту і його конкурентні можливості. Аналіз страхового портфеля з використанням матриць Бостонської консультативної групи, фірми МакКінзі та інші.
6. Управління системою продажів страхових продуктів Особливості страхової послуги як товару. Роль продажів страхових продуктів в розвитку страхової діяльності.
7. Поняття, типи й основні принципи функціонування систем продажів страхових продуктів. Переваги і недоліки різних систем продажів, їхній порівняльний аналіз і напрямки використання по видах страхових послуг.

Рекомендовані джерела інформації [3-7,15-18,20-25,27-29,34-40,42-59,76,84,92]

Лекція 8

Тема 8. УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ СТРАХОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

1. Визначення поняття “менеджмент ризиків страхової діяльності”, його мета і зміст. Процедури менеджменту ризиків у страховій діяльності.
2. Особливість ідентифікації й оцінки ризиків страхової діяльності.
3. Організаційно-технічні способи та фінансово-договірні способи управління ризиками. Особливість страхування і перестраховування ризиків діяльності страхової організації.
4. Повний цикл управління ризиками і особливості основних етапів його застосування.

Рекомендовані джерела інформації [3,7,9,16,17,42-43,50,57,64,70-72,78,80,81].

Лекція 9

Тема 9. УПРАВЛІННЯ ПЕРЕСТРАХУВАЛЬНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ

1. Визначення й зміст перестраховування.
2. Законодавче регулювання перестраховальної діяльності.

3. Принципи управління перестраховальною діяльністю. Принципи відшкодування, граничної сумлінності й особливості їх додержання. Норматив максимальної відповідальності.
4. Управління пропорційним та непропорційним перестраховання. Факультативне та облігаторне перестраховання.
5. Управління перестраховальною діяльністю з вітчизняними та закордонними перестраховиками.

Рекомендовані джерела інформації [2-4,9,15-25,29-31,36-40,48-51,71-74,84,87-91].

Лекція 10

Тема 10. УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ СТРАХОВИКА

1. Сутність, функції та склад фінансового менеджменту страхової компанії.
2. Оцінка фінансових ресурсів страхової компанії, їхніх джерел і форм руху. Статутний капітал. Страхові резерви і страхові активи. Нормативні співвідношення між страховими активами і страховими зобов'язаннями.
3. Аналіз страхових операцій, факторів управління ризиком і фінансовими результатами (прибутком і рентабельністю).
4. Планування фінансової діяльності страхової компанії. Річний і квартальний плани доходів і витрат. Контроль фінансових результатів і прибутку, обсягу страхових резервів і спеціальних фондів. Податковий менеджмент страхової діяльності.
5. Управління формуванням та використанням прибутку.

Рекомендовані джерела інформації [2-4,8-13,21,25,33,38-45,50-52,58,62-69,71,87-91].

Лекція 11

Тема 11. . УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ НАДІЙНІСТЮ СТІО СТРАХОВИКА

1. Поняття і зміст фінансової надійності страховика та засоби її забезпечення
2. Управління портфелем страховика
3. Управління платоспроможністю страховика
4. Забезпечення вимог до статутного та гарантійного фондів. Власні кошти страхової організації, їх склад та управління ними.
5. Формування, розміщення та управління страховими резервами
6. Управління активами як засіб підтримки платоспроможності страхової компанії
7. Напрями розвитку управління платоспроможністю вітчизняних страхових компаній

Рекомендовані джерела інформації [2-4,8-12,21,25,33,38-43,45,50-52,58,62-69,71,92].

V. Плани семінарських занять

Змістовий модуль 1. Теоретичні основи страхового менеджменту

Семінарське завдання 1

Тема 1. Комерційне страхування та його розвиток в Україні

1. Еволюція комерційного страхування.
2. Зміст основних категорій комерційного ринкового страхування.
3. Функції та принципи страхування.
4. Ринок сучасного комерційного страхування в Україні та тенденції.

Рекомендовані джерела інформації [3-5,10,15,17,21,25,46-51,59,87-89]

Семінарське завдання 2

Тема 2. Сутність і характерні риси страхового менеджменту

1. Поняття менеджменту страхової діяльності.
 2. Страхова організація як система: її складові та взаємозв'язок.
 3. Принципи та функції менеджменту страхової діяльності.
- Рекомендовані джерела інформації [15,17,27-38,43,46,49,85]*

Змістовий модуль 2. Функції страхового менеджменту

Семінарське завдання 3

Тема 3. Планування страхової діяльності

1. Економічна сутність планування в менеджменті страхової діяльності та його етапи.
2. Основні методи розробки планів менеджменту страхової діяльності.
3. Типовий бізнес-план та його основні розділи.
4. Основні вимоги та технологія складання економічного обґрунтування страхової діяльності.

Рекомендовані джерела інформації [11,14,17,23-29,32-38,43,46,49-53,68,79,80]

Семінарське завдання 4

Тема 4. Організація страхової компанії

1. Зміст і принципи організації страхової діяльності.
2. Основні організаційно-правові форми здійснення страхової діяльності в Україні.
3. Процес створення страхової компанії.
4. Вимоги до реорганізації та ліквідації страховика.

Рекомендовані джерела інформації [1,3,7,10,11,17,19,27,29,30,38,42,43,49-51,60,84]

Семінарське завдання 5

Тема 5. Управління діяльністю страховика

1. Основні типи організаційних структур управління страхової компанії, їх переваги та недоліки, вдосконалення.
2. Стратегічний менеджмент страхової діяльності та напрямки його розвитку в Україні.
3. Кадровий менеджмент та маркетинг. Система підготовки і перепідготовки персоналу та її організація.
4. Інформаційно-технічне забезпечення страхової діяльності.

Рекомендовані джерела інформації [1-4,11,14,17,31-39,42,46,49-55,59-92]

Семінарське завдання 6

Тема 6. Контроль та звітність страхової компанії

1. Правове регулювання страхових відношень. Страхове законодавство як інструмент регулювання страхової діяльності.
2. Державний нагляд та регулювання страхової діяльності
3. Національна комісія з регулювання ринків фінансових послуг та її функції контролю за діяльністю суб'єктів страхового ринку.
4. Фінансова звітність страховика.

Рекомендовані джерела інформації [1-4,9-13,26,29,32-39,41,43,45,58,62]

Змістовий модуль 3. Ключові напрямки страхового менеджменту

Семінарське завдання 7

Тема 7. Управління маркетинговою діяльністю

1. Сутність та складові страхового маркетингу.
2. Управління наданням окремих видів страхових послуг. Процес розробки страхового продукту.

3. Продуктові стратегії та їх різновиди: товарна та ринкова.
4. Управління портфелем конкретноспроможних страхових послуг.
5. Управління системою продажів страхових продуктів.

Рекомендовані джерела інформації [3,7,9,16,17,42-43,50,57,64,70-72,78,80,81].

Семінарське завдання 8

Тема 8. Управління ризиками страхової діяльності

1. Повний цикл управління ризиками в страховій компанії і особливості основних етапів його застосування.
2. Ідентифікації страхових ризиків і андеррайтинг в страхуванні.
3. Оцінка ризиків страхової діяльності.
4. Організаційно-технічні способи та фінансово-договірні способи управління ризиками, застосування перестраховування.

Рекомендовані джерела інформації [2-4,9,15-25,29-31,36-40,48-51,71-74,84,87-91].

Семінарське завдання 9

Тема 9. Управління перестраховальною діяльністю

1. Визначення, зміст та принципи перестраховування.
2. Законодавче регулювання перестраховальної діяльності.
3. Управління пропорційним та непропорційним перестраховування.
4. Факультативне та облігаторне перестраховування.
5. Особливості перестраховальної діяльності з вітчизняними та закордонними перестраховиками.

Рекомендовані джерела інформації [2-4,8-13,21,25,33,38-45,50-52,58,62-69,71,87-91].

Семінарське завдання 10

Тема 10. Управління фінансовою діяльністю страховика

1. Сутність та функції фінансового менеджменту страховика.
2. Оцінка фінансових ресурсів страхової компанії, їхніх джерел і форм руху. Статутний капітал. Гарантійний фонд. Страхові резерви.
3. Планування фінансової діяльності страхової компанії.
4. Управління формуванням та використанням прибутку.
5. Управління інвестиційним портфелем.
6. Управління платоспроможністю страховика.
7. Податковий менеджмент страхової діяльності.

Рекомендовані джерела інформації [2-4,8-12,21,25,33,38-43,45,50-52,58,62-69,71,92].

6.2. Завдання для самостійної роботи здобувачів вищої освіти

Зміст дисципліни та питання, що виносяться на самостійне вивчення

Змістовий модуль 1. Теоретичні основи страхового менеджменту

Тема 1. Комерційне страхування та його розвиток в Україні

Зміст

Комерційне страхування, його зміст, сутність та еволюція.
Зміст основних категорій комерційного ринкового страхування.
Функції та принципи страхування.
Види діяльності страховика.
Тенденції розвитку комерційного страхування в Україні.

Питання, що виносяться на самостійне вивчення

1. Еволюція комерційного страхування.
2. Подання основних категорій комерційного ринкового страхування в вітчизняному законодавстві.
3. Принципи страхування та напрямки їх розвитку в Україні.
4. Історія розвитку ринку комерційного страхування в Україні.

Рекомендовані джерела інформації [3-5,10,15,17,21,25,46-51,59,87-89]

ТЕМА 2. СУТНІСТЬ І ХАРАКТЕРНІ РИСИ СТРАХОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

Зміст

Поняття менеджменту страхової діяльності.
Системний та ситуаційний підходи в менеджменті страхової діяльності.
Страхова організація як складна багатофункціональна система. Основні властивості системи: обмеженість, цілісність, взаємозалежність та взаємодія, структурність, ієрархічність та інші.

Принципи та функції менеджменту страхової діяльності.

Питання, що виносяться на самостійне вивчення

1. Еволюція формування поняття страховий менеджмент.
2. Вимоги Закону «Про страхування» до страхової діяльності.
3. Господарський кодекс України та принципи страхової діяльності.

Рекомендовані джерела інформації [15,17,27-38,43,46,49,85]

Змістовий модуль 2. Функції страхового менеджменту

ТЕМА 3. ПЛАНУВАННЯ СТРАХОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Зміст

Економічна сутність планування в менеджменті страхової діяльності та його етапи.
Умови планування в менеджменті страхової діяльності. Основні методи розробки планів менеджменту страхової діяльності.
Вимоги до поточного, оперативного та стратегічного планування страхової діяльності. Основні розділи типового бізнес-плану.
Технологія складання та практичної реалізації планів в страховій компанії.

Питання, що виносяться на самостійне вивчення

1. Відомі підходи до планування діяльності суб'єктів підприємницької діяльності.
2. Порівняльний аналіз бізнес-плану та економічного обґрунтування страхової діяльності, яке розробляється при ліцензуванні страховика.
3. Огляд засобів планування в практиці страхової діяльності в Україні.

Рекомендовані джерела інформації [15,17,27-38,43,46,49,85]

ТЕМА 4. ОРГАНІЗАЦІЯ СТРАХОВОЇ КОМПАНІЇ

Зміст

Зміст і принципи організації страхової діяльності.
Зовнішні та внутрішні фактори, що впливають на створення різновидів організаційно-правових форм здійснення страхової діяльності на вітчизняному ринку.
Основні організаційно-правові форми здійснення страхової діяльності в Україні.

Акціонерна страхова компанія. Представництво, агентство, філія страхової компанії.

Процес створення страхової компанії: реєстрація страховика як юридичної особи та надання юридичній особі статусу страховика.

Спеціалізація страховика: страховики, що здійснюють страхування життя; страховики, що здійснюють загальні види страхування; страховики, що здійснюють перестраховування.

Вимоги до реорганізації та ліквідації страховика.

Питання, що виносяться на самостійне вивчення

4. Вимоги вітчизняного законодавства до створення господарських товариств.
5. Вимоги законів України «Про страхування» та «Про господарські товариства» до створення, діяльності та ліквідації страховика.
6. Спільні та розбіжні вимоги Господарського та Цивільного кодексів до організації діяльності страхової компанії

Рекомендовані джерела інформації [11,14,17,23-29,32-38,43,46,49-53,68,79,80]

ТЕМА 5. УПРАВЛІННЯ ДІЯЛЬНІСТЮ СТРАХОВИКА

Зміст

Основні типи організаційних структур управління страхової компанії, їх переваги та недоліки. Обов'язки керівників вищої і середньої ланки, співробітників. Етапи вдосконалення організаційних структур.

Стратегічний менеджмент страхової діяльності як динамічна сукупність взаємопов'язаних процесів: аналіз середовища, визначення місії та цілей, вибір та реалізація стратегії, оцінка і контроль реалізації стратегії. Види стратегій страхової діяльності. Стратегії бізнесу, функціональні стратегії та принципи їх формування. Складові оцінки та контролю реалізації стратегії. Стан та напрямки розвитку стратегічного менеджменту страхової діяльності в Україні.

Підсистема кадрового менеджменту. Контролінг персоналу. Кадровий маркетинг. Система підготовки і перепідготовки персоналу та її організація.

Роль менеджера в управлінні страховою компанією. Модель для аналізу та оцінки ділових якостей менеджера. Формування колективу страхової компанії та роль мотивації в страховій діяльності.

Інформаційно-технічне забезпечення страхової діяльності. Пошук, обробка, аналіз та синтез інформації в страховій діяльності. Функції інформаційних систем в страховій компанії. Ціль, задачі і основні функції автоматизованих офісних систем в страхових компаніях. Структура офісної системи.

Питання, що виносяться на самостійне вивчення

1. Основні типи організаційних структур в підприємницькій діяльності
2. Роль реінжинірингу в формуванні сучасної діяльності вітчизняних страхових компаній
3. Типові посадові обов'язки в страховій компанії.
4. Роль менеджера в управлінні страховою компанією.

Рекомендовані джерела інформації [1,3,7,10,11,17,19,27,29,30,38,42,43,49-51,60,84]

ТЕМА 6. КОНТРОЛЬ ТА ЗВІТНІСТЬ СТРАХОВОЇ КОМПАНІЇ

Зміст

Необхідність, сутність та призначення регулювання страхової діяльності.

Склад системи правового регулювання страхових відношень. Страхове законодавство як інструмент регулювання страхової діяльності. Структура страхового законодавства України.

Державний нагляд та регулювання страхової діяльності - завдання, функції, права й обов'язки.

Національна комісія з регулювання ринків фінансових послуг як спеціальний уповноважений центральний орган виконавчої влади у справах нагляду за страховою діяльністю та її функції. Реєстрація та ліцензування суб'єктів страхового ринку (страховиків, посередників).

Функції контролю за діяльністю суб'єктів страхового ринку, забезпечення гласності їхньої діяльності і підтримки правопорядку в галузі тощо.

Вплив норм міжнародного права на формування законодавчої та нормативної бази регулювання страхової діяльності в Україні.

Питання, що виносяться на самостійне вивчення

1. Основні законодавчі і нормативні акти України щодо контролю та звітності в страхуванні.
2. Законодавчо-нормативне забезпечення діяльності Нацкомфінпослуг.
3. Норми міжнародного права в формуванні законодавчої та нормативної бази регулювання страхової діяльності в Україні.

Рекомендовані джерела інформації [1-4,11,14,17,31-39,42,46,49-55,59-92]

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 3. КЛЮЧОВІ НАПРЯМКИ СТРАХОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

ТЕМА 7. УПРАВЛІННЯ МАРКЕТИНГОВОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ

Зміст

Сутність та складові страхового маркетингу.

Зміст та завдання управління якістю страхового продукту. Класифікація страхових послуг по ознакам - ринкової активності, економічній, юридичній, по обсягу страхового захисту тощо.

Управління наданням окремих видів страхових послуг: управління їх розробкою, обсягом, структурою, якістю і реалізацією. Договір страхування як основний інструмент для реалізації страхового продукту добровільного та обов'язкового страхування. Схеми процесу розробки страхового продукту.

Продуктові стратегії – розробка нового продукту (товарна складова), продаж страхового продукту на нових ринках (ринкова складова). Досягнення конкурентних переваг: економія витрат компанії та використання різних типів диверсифікації. Інноваційна діяльність страхової компанії та залучення ресурсів для цього.

Управління портфелем конкретноспроможних страхових послуг. Концепція М.Портера при визначенні середовище страхового продукту і його конкурентні можливості. Аналіз страхового портфеля з використанням матриць Бостонської консультативної групи, фірми МакКінзі та інші.

Управління системою продажів страхових продуктів Особливості страхової послуги як товару. Роль продажів страхових продуктів в розвитку страхової діяльності.

Поняття, типи й основні принципи функціонування систем продажів страхових продуктів. Переваги і недоліки різних систем продажів, їхній порівняльний аналіз і напрямки використання по видах страхових послуг.

Питання, що виносяться на самостійне вивчення

1. Класифікація страхових послуг.
2. Договір страхування як інструмент реалізації страхового продукту.

3. Законодавчо-нормативні вимоги до діяльності вітчизняних страхових посередників – агентів та брокерів.

Рекомендовані джерела інформації [1-4,9-13,26,29,32-39,41,43,45,58,62]

Тема 8. УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ СТРАХОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Зміст

Визначення поняття “менеджмент ризиків страхової діяльності”, його мета і зміст.
Процедури менеджменту ризиків у страховій діяльності.
Особливість ідентифікації й оцінки ризиків страхової діяльності.
Організаційно-технічні способи та фінансово-договірні способи управління ризиками.
Особливість страхування і перестрахування ризиків діяльності страхової організації.
Повний цикл управління ризиками і особливості основних етапів його застосування.

Питання, що виносяться на самостійне вивчення

1. Еволюція теорії ризик-менеджменту та роль в цьому процесі страхування.
2. Законодавчі і нормативні акти України щодо страхування управління ризиками діяльності страхової компанії.
3. Напрямки розвитку вимог до управління ризиками в страховій діяльності.

Рекомендовані джерела інформації [3,7,9,16,17,42-43,50,57,64,70-72,78,80,81].

Тема 9. УПРАВЛІННЯ ПЕРЕСТРАХУВАЛЬНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ

Зміст

Визначення й зміст перестрахування.
Законодавче регулювання перестрахувальної діяльності.
Принципи управління перестрахувальною діяльністю. Принципи відшкодування, граничної сумлінності й особливості їх додержання. Норматив максимальної відповідальності.
Управління пропорційним та непропорційним перестрахування. Факультативне та облігаторне перестрахування.
Управління перестрахувальною діяльністю з вітчизняними та закордонними перестраховиками.

Питання, що виносяться на самостійне вивчення

1. Склад законодавчо-нормативних актів, які регулюють перестрахування.
2. Ринок перестрахування в Україні та напрямки його розвитку.

Рекомендовані джерела інформації [2-4,8-13,21,25,33,38-45,50-52,58,62-69,71,87-91].

Тема 10. УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ СТРАХОВИКА

Зміст

Сутність, функції та склад фінансового менеджменту страхової компанії.

Оцінка фінансових ресурсів страхової компанії, їхніх джерел і форм руху. Статутний капітал. Страхові резерви і страхові активи. Нормативні співвідношення між страховими активами і страховими зобов'язаннями.

Аналіз страхових операцій, факторів управління ризиком і фінансовими результатами (прибутком і рентабельністю).

Планування фінансової діяльності страхової компанії. Річний і квартальний плани доходів і

витрат. Контроль фінансових результатів і прибутку, обсягу страхових резервів і спеціальних фондів. Податковий менеджмент страхової діяльності.

Управління інвестиційним портфелем: розміщення страхових резервів, власних коштів та інвестиційна діяльність. Фондовий ринок і робота на ньому.

Управління платоспроможністю страховика.

Управління формуванням та використанням прибутку.

Питання, що виносяться на самостійне вивчення

1. Сутність законодавчих і нормативних актів України, що регулюють фінансову діяльність страховика.
2. Гарантійний фонд: його склад та перспективи його розвитку в вітчизняній страховій діяльності.
3. Управління формуванням та використанням прибутку в страховій діяльності.
4. Закордонний досвід фінансового менеджменту страхової діяльності

Рекомендовані джерела інформації [2-4,8-12,21,25,33,38-43,45,50-52,58,62-69,71,92].

Теми рефератів

Тема 1. Науково-методологічні основи страхового менеджменту

1. Сутність та призначення страхової діяльності.
2. Види страхової діяльності, її здійснення та тенденції розвитку в Україні.
3. Суть поняття страхового менеджменту. Страхова організація як складна багатофункціональна система.
4. Місце та значення системного та ситуаційного підходу в страховому менеджменті страхової діяльності. Основні властивості системи.
5. Принципи та функції страхового менеджменту на різних рівнях сприйняття.

Тема 2. Регулювання та підсумки страхової діяльності в Україні.

1. Необхідність, сутність та призначення регулювання страхової діяльності.
2. Страхове законодавство як інструмент регулювання страхової діяльності. Структура страхового законодавства України.
3. Державний нагляд та регулювання страхової діяльності - завдання, функції, права й обов'язки.
4. Реєстрація та ліцензування суб'єктів страхового ринку.
5. Здійснення контролю за діяльністю суб'єктів страхового ринку, забезпечення гласності їхньої діяльності і підтримки правопорядку в галузі тощо.
6. Вплив норм міжнародного права на формування законодавчої та нормативної бази регулювання страхової діяльності в Україні.
7. Розвиток страхової діяльності в Україні.

Тема 3. Планування страхової діяльності

1. Стратегічний менеджмент страхової діяльності як динамічна сукупність взаємопов'язаних процесів аналізу середовища, визначення місії та цілей.
2. Особливості аналізу зовнішнього та внутрішнього середовища страхової організації.
3. Стратегічні цілі менеджменту страхової діяльності та чинники їх вибору.
4. Класифікація стратегій страхової діяльності.
5. Стратегії бізнесу, функціональні стратегії та принципи їх формування. Складові оцінки та контролю реалізації стратегії.
6. Стан та напрями розвитку стратегічного менеджменту страхової діяльності в Україні.

Тема 4. Організація страхової компанії та управління нею

1. Структура та принципи організації страхового менеджменту .
2. Зовнішні та внутрішні фактори, що впливають на створення різновидів організаційно-правових форм здійснення страхової діяльності на вітчизняному ринку.
3. Основні організаційно-правові форми здійснення страхової діяльності в Україні. Акціонерна страхова компанія.
4. Процес створення страхової компанії: реєстрація страховика як юридичної особи та надання юридичній особі статусу страховика.
5. Поняття спеціалізації страховика: страховики, що здійснюють страхування життя; страховики, що здійснюють загальні види страхування; страховики, що здійснюють перестраховування.
6. Організаційна структура страховика. Класифікація організаційних структур страховиків, їх переваги та недоліки.
7. Управлінський цикл страхової компанії: аналіз та планування, організація діяльності, контроль та регулювання.
8. Інформаційно-технічне забезпечення страхової діяльності. .
9. Ціль, задачі і основні функції автоматизованих офісних систем в страхових компаніях. Структура офісної системи.

Тема 5. Управління маркетинговою діяльністю страхової компанії

1. Зміст та завдання управління якістю страхового продукту.
2. Класифікація страхових послуг по ознакам - ринкової активності, економічній, юридичній, по обсягу страхового захисту тощо.
3. Управління наданням окремих видів страхових послуг: управління їх розробкою, обсягом, структурою, якістю і реалізацією.
4. Договір страхування як основний інструмент для реалізації страхового продукту.
5. Страховий маркетинг. Розвиток продуктової стратегії страхової компанії.
6. Управління портфелем конкурентоспроможних страхових послуг. Концепція М.Портера.
7. Напрямки дослідження конкурентів: оцінка їх перспектив та дій. Позиції конкурентної боротьби, у яких можуть знаходитися страхові компанії.
8. Аналіз страхового портфеля з використанням матриць Бостонської консультативної групи, фірми МакКінзі та інші.
9. Сучасний стан та напрямки розвитку управління якістю страхових продуктів в Україні.

Тема 6. Управління системою продажів страхових продуктів та персоналом.

1. Сутність та особливості страхової послуги як товару. Роль продажів страхових продуктів в розвитку страхової діяльності.
2. Поняття, типи й основні принципи функціонування систем продажів страхових продуктів.
3. Загальні закономірності й основні напрямки прямої продажі та системи продажів через страхових посередників: незалежних страхових брокерів і професійних фінансових консультантів.
4. Переваги і недоліки різних систем продажів, їхній порівняльний аналіз і напрямки використання по видах страхових послуг.
5. Контролінг персоналу. Кадровий маркетинг. Система підготовки і перепідготовки персоналу та її організація.
6. Роль менеджера в управлінні страховою компанією. Аналіз та оцінка ділових якостей менеджера.

Тема 7. Управління ризиками страхової діяльності

1. Сутність поняття “менеджмент ризиків”, його мета і зміст в страхуванні.

2. Процедури менеджменту ризиків у страховій діяльності. Особливість ідентифікації й оцінки ризиків страхової діяльності.
3. Особливість страхування і перестраховування ризиків діяльності страхової організації.
4. Повний цикл управління ризиками і особливості основних етапів його застосування.

Тема 8. Управління перестраховальною діяльністю

1. Сутність та функції перестраховування.
2. Законодавче регулювання перестраховальної діяльності. Вимоги чинного законодавства до здійснення перестраховування на території України та за її межами.
3. Принципи управління перестраховальною діяльністю: відшкодування, граничної сумлінності й особливості їх додержання. Норматив максимальної відповідальності.
4. Управління перестраховальною діяльністю з вітчизняними та закордонними перестраховиками.

Тема 9. Фінансовий страховий менеджмент

1. Сутність, функції та склад фінансового менеджменту страхової компанії.
2. Фінансові ресурси страхової компанії, їхні джерела і форми руху.
3. Аналіз страхових операцій, факторів управління ризиком і фінансовими результатами.
4. Планування фінансової діяльності страхової компанії. Контроль фінансових результатів і прибутку, обсягу страхових резервів і спеціальних фондів.
5. Основні принципи й особливості управління фінансами страхової компанії.
6. Управління інвестиційною діяльністю страхової компанії. Фондовий ринок і робота на ньому.
7. Податковий менеджмент страхової діяльності.

Рекомендовані джерела інформації [1-13,15-18,21-36,38-43,46-52,56-66,71-74,83,87-92].

6.3. Індивідуально-консультативна робота

Індивідуально-консультативна робота здійснюється в формі індивідуальних консультацій зі студентами по питанням тематичного навчального плану, завданням для самостійного для самостійної роботи студентів та виконанню контрольних (реферативних) робіт. Час проведення встановлюється згідно з графіком, затвердженим на засіданні кафедри.

УІІ. Форми поточного та підсумкового контролю

У процесі вивчення дисципліни здійснюється поточний та підсумковий контроль знань студентів.

Екзаменаційна оцінка виставляється відповідно до сумарного рейтингу студента.

Приблизне рекомендоване співвідношення між балами за роботу протягом семестру та безпосередньо за екзаменаційну роботу складає 65:35.

Поточний контроль знань, який здійснюється протягом семестру, базується на таких видах навчальних робіт:

- а) робота на семінарах над теоретичними питаннями курсу: ґрунтовні відповіді, фіксовані виступи, доповнення;
- б) розв'язок задач та виконання тестів;
- в) написання контрольних робіт: міні контрольних (за поточною темою) та модульних контрольних робіт (підсумкових за рядом тем).

Рекомендована шкала балів за видами навчальних робіт в таблиці 4.

Таблиця 4

Шкала балів за видами навчальних робіт

№ ч/тт	Види навчальних робіт	Максимальна оцінка у балах за виконання	Примітка
1.	Відповіді на семінарах	0-5	За семінар, незалежно від кількості відповідей
2.	Доповнення	2,5	За семінар
3.	Розв'язок задач: -індивідуальний; - участь у колективному розв'язку	0-5 2,5	За практичне заняття незалежно від кількості задач; За заняття
4.	Тестування	0-5	За одне правильно виконане завдання
5.	Фіксований виступ (аналіз проблеми)	0-5	За один виступ
6.	Міні-контрольні (за поточною темою)	0-5	Загалом за контрольну
7.	Модульні контрольні роботи	0- 10	За одну роботу

Тестування та міні контрольні можуть здійснюватися за матеріалами, наведеними у розділі VI «Завдання для самостійної роботи студентів». Теми фіксованих виступів пропонуються до кожного заняття курсу у розділі V «Плани семінарських занять».

Модульні контрольні роботи проводяться у формі тестів і задач, оскільки такий варіант контролю знань оптимальний як з точки зору зручності перевірки робіт, так і з точки зору можливості використання комп'ютерних технологій проведення цих робіт. У разі потреби контрольні роботи можуть здійснюватися і у традиційній формі письмової відповіді на поставлені запитання. У такому випадку завданнями контрольних робіт можуть виступати питання підсумкового контролю, кількість яких буде обмежена тематичним спрямуванням відповідного модулю.

Протягом викладання дисципліни здійснюється поточний та підсумковий контроль знань студентів за наступною схемою:

Таблиця 5

Тема	Форма контролю
Змістовний модуль 1. Теоретичні основи страхового менеджменту	
1	Тема 1. Комерційне страхування та його розвиток в Україні
2	Тема 2. Сутність і характерні риси страхового менеджменту
Змістовний модуль 2. Функції страхового менеджменту	
3	Тема 3. Планування страхової діяльності
4	Тема 4. Організація страхової компанії

5	Тема 5. Управління діяльністю страховика	Усний контроль знань студентів протягом семінарського заняття.
6	Тема 6. Контроль та звітність страхової компанії	Усний контроль знань студентів протягом семінарського заняття. Міні-контрольна
Змістовний модуль 3. Ключові напрямки страхового менеджменту		
7	Тема 7. Управління маркетинговою діяльністю	Вибіркова перевірка знань студентів по питанням, передбачених до самостійного вивчення.
8	Тема 8. Управління ризиками страхової діяльності	Усний контроль знань студентів та тестові завдання протягом семінарського заняття.
9	Тема 9. Управління перестраховальною діяльністю	Усний контроль знань студентів та тестові завдання протягом семінарського заняття.
Змістовний модуль 4. Фінансова діяльність страховика		
10	Тема 10. Управління фінансовою діяльністю страховика	Усний контроль знань студентів протягом семінарського заняття. Міні-контрольна
12	Тема 11. Управління фінансовою надійністю страхової компанії	Проведення аудиторної контрольної роботи за результатами вивчення модулів 4, в т.ч. включаючи вирішення задач, наведених в Навчальній програмі дисципліни
Кінцевий контроль		Підготовка студентами розрахункової роботи відповідно до порядку написання таких робіт та їх тематики, викладених Навчальній програмі
		Іспит/Залік

Перелік питань до семестрового контролю

1. Основні складові страхової діяльності та тенденції їх розвитку в Україні.
2. Способи страхування та відповідні їм види страхової діяльності.
3. Сутність страхового ринку та його стан і розвиток в Україні.
4. Зміст і призначення основних принципів страхування.
5. Сутність та передумови формування страхового менеджменту.
6. Суб'єкти страхового менеджменту.
7. Страхова організація як складна багатофункціональна система та її властивості.
8. Середовище страхового менеджменту та його структура.
9. Принципи та функції страхового менеджменту.
10. Взаємозв'язок менеджменту страхових операцій, менеджменту перестраховування та інвестиційного менеджменту страхової діяльності.
11. Необхідність, сутність та призначення регулювання страхової діяльності
12. Страхове законодавство як інструмент регулювання страхової діяльності.
13. Державний нагляд та регулювання страхової діяльності - завдання, функції, права й обов'язки.
14. Національна комісія з регулювання ринків фінансових послуг та її функції.
15. Реєстрація страхової компанії та її ліцензування.
16. Реєстрація та ліцензування суб'єктів страхового ринку.
17. Функції контролю, забезпечення гласності діяльності суб'єктів і підтримки правопорядку в галузі тощо.
18. Вплив норм міжнародного права на формування законодавчої бази регулювання страхової діяльності в Україні.

19. Стратегічний менеджмент страхової діяльності та його складові.
20. Стратегії страхової діяльності.
21. Аналіз зовнішнього середовища діяльності страхової компанії.
22. Методи аналізу внутрішнього середовища діяльності страхової компанії.
23. Характеристики SWOT-аналізу та його застосування у страховому менеджменті.
24. Стратегічні цілі страхового менеджменту та чинники їх вибору.
25. Види стратегій страхової діяльності та принципи їх формування.
26. Стан та напрямки розвитку стратегічного менеджменту страхової діяльності в Україні.
27. Зміст і принципи організації страхового менеджменту.
28. Аналіз організаційно-правових форм здійснення страхової діяльності на вітчизняному ринку.
29. Акціонерна страхова компанія та її структура. Представництво, агентство, філія страхової компанії.
30. Особливості створення страховика, що здійснює страхування життя.
31. Особливості створення страховика, що здійснює загальні види страхування.
32. Особливості створення страховика, що здійснює перестраховування.
33. Вимоги до реорганізації та ліквідації страховика.
34. Основні типи організаційних структур страховиків, їх переваги та недоліки.
35. Етапи вдосконалення організаційних структур.
36. Управлінський цикл страхової компанії.
37. Інформаційно-технічне забезпечення страхової діяльності.
38. Інформаційні бази для страхової діяльності. Стан та напрямки розвитку інформаційного забезпечення вітчизняних страховиків.
39. Функції автоматизованих офісних систем в страхових компаніях.
40. Взаємозв'язок стратегії та планування менеджменту страхової діяльності.
41. Основні методи розробки планів менеджменту страхової діяльності.
42. Вимоги до поточного та оперативного планування страхової діяльності
43. Вимоги до стратегічного планування страхової діяльності.
44. Бізнес-планування на етапі ліцензування страхової діяльності.
45. Технологія складання та практичної реалізації планів в страховій компанії.
46. Зміст та завдання управління якістю страхового продукту.
47. Управління здійсненням ризиковими видами страхування: сутність та складові.
48. Управління здійсненням страхування життя: сутність та складові.
49. Договір страхування як інструмент реалізації страхового продукту.
50. Механізм розробки страхового продукту.
51. Страховий маркетинг та його роль в страховому менеджменту.
52. Конкурентні можливості та середовище страхового продукту по концепції М.Портера .
53. Аналіз страхового портфеля з використанням матриць Бостонської консультативної групи
54. Аналіз страхового портфеля з використанням матриць фірми МакКінзі.
55. Управління страховим портфелем конкретноспроможних страхових послуг.
56. Сучасний стан та напрямки розвитку управління якістю страхових продуктів в Україні.
57. Особливості страхової послуги як товару.
58. Поняття, типи й основні принципи функціонування систем продажів страхових продуктів.
59. Пряма система продажів страхових продуктів.
60. Системи продажів страхових продуктів з залученням страхових агентів.
61. Принципи управління мережею страхових агентів.
62. Системи продажів страхових продуктів через страхових та перестрахових брокерів.
63. Порівняльний аналіз систем продажів страхових продуктів.
64. Підсистема кадрового менеджменту страховика.
65. Основні професійні якості менеджера страхової організації.
66. Переваги принципу делегування повноважень в управлінні персоналом страховика.
67. Менеджмент ризиків страхової діяльності: його мета і зміст.
68. Особливість ідентифікації й оцінки ризиків страхової діяльності.
69. Характеристика ризиків страхової діяльності.
70. Принципи організації служби менеджменту ризиків страхової компанії.

71. Повний цикл управління ризиками страхової діяльності.
72. Організаційно-технічні способи управління ризиками страхової діяльності.
73. Фінансово-договірні способи управління ризиками страхової діяльності
74. Страхування і перестраховання як засіб управління ризиками діяльності страховика.
75. Визначення, зміст та функції перестраховання. Законодавче регулювання перестраховальної діяльності.
76. Принципи управління перестраховальною діяльністю.
77. Управління пропорційним перестраховання.
78. Управління непропорційним перестраховання.
79. Порівняльний аналіз управління перестраховальною діяльністю з вітчизняними та закордонними перестраховиками.
80. Сутність, функції та склад фінансового менеджменту страхової компанії.
81. Оцінка фінансових ресурсів страхової компанії.
82. Планування фінансової діяльності страхової компанії.
83. Основні принципи й особливості управління фінансами страхової компанії.
84. Управління формуванням страхових резервів
85. Управління розміщенням страхових резервів.
86. Управління інвестиційним портфелем страхової компанії.
87. Управління платоспроможністю страховика.
88. Управління формуванням та використанням прибутку.
89. Управління податками страховика.
90. Показники, що використовуються в економічному аналізі страхових операцій.

VIII. Інструменти, обладнання та програмне забезпечення, використання яких передбачає навчальна дисципліна

Викладання дисципліни передбачає використання новітніх освітніх технологій, спрямованих на підвищення зацікавленості студентів в вивченні курсу, оволодінні теоретичними та практичними знаннями з предмету. Для активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів при вивченні дисципліни будуть здійснюватися проблемні лекції (за участю студентів), презентації (лекцій/семінарів), кейси (оцінка теорії через практичні аспекти), робота в малих групах та семінари-дискусії, що використовують мультимедійне техніко-програмне забезпечення. Рекомендовані методи активації наведені нижче у таблиці 6.

Таблиця 6

Складові методів активізації процесу навчання

Тема		Методи активізації процесу навчання		
		Лекції	Семінари	Інше
3/модуль І. Теоретичні основи страхового менеджменту				
1	Тема 1. Комерційне страхування та його розвиток в Україні		Семінар – дискусія	
2	Тема 2. Сутність і характерні риси страхового менеджменту		Кейс	
3/модуль 2. Функції страхового менеджменту				
4	Тема 3. Планування страхової діяльності		Кейс	

5	Тема 4. Організація страхової компанії	Участь студентів в проведенні лекції		
6	Тема 5. Управління діяльністю страховика			Інтернет-звіти студентів по нормативній базі
3/модуль 3. Ключові напрямки страхового менеджменту				
7	Тема 7. Управління маркетинговою діяльністю	Презентація	Семінар – дискусія	
8	Тема 8. Управління ризиками страхової діяльності		Семінар – дискусія	
9	Тема 9. Управління перестраховальною діяльністю			Інтернет-звіти студентів по нормативній базі
3/модуль 4. Фінансова діяльність страховика				
11	Тема 10. Управління фінансовою діяльністю страховика		Обговорення питань семінару в робочих групах	
12	Тема 11. Управління фінансовою надійністю страхової компанії	Презентація		

ІХ. Рекомендовані джерела інформації

Основні

1. Податковий кодекс України [Електронний ресурс] : Кодекс України № 2755-VI від 02.12.2010 р. // Верховна Рада України : офіц. веб-сайт. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2755-17>.
2. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003р. № 435-IV [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=435-4>.
3. Про страхування: Закон України від 07.03.96 № 86/96-ВР (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/85/96-вр/>.
4. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення: Закон України від 14 жовтня 2014 року № 1702-VII (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1702-18>.
5. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг: Закон України від 12. 07. 2001 р. № 2664-III (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2664-14/>.
6. Закон України “Про обов’язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів” від 1 липня 2004р. № 1961-IV.
7. Про затвердження форм обліку та подання інформації, пов’язаної із здійсненням фінансового моніторингу, та інструкції щодо їх заповнення : Наказ Міністерства Фінансів України від 26.04.2013 р. № 496 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z0805-13>.
8. Про затвердження Рекомендацій щодо аналізу діяльності страховиків : розпорядження Держфінпослуг від 17.03.2005 р. № 3755 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukraine.uapravo.net/data/base21/ukr21633.htm>.
9. Про затвердження Принципів корпоративного управління: рішення Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 22.07.2014 р. № 955 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://portal.rada.gov.ua/>.
10. Про затвердження Порядку складання звітних даних страховиків: розпорядження Держфінпослуг від 03.02.2004 р. № 39 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://portal.rada.gov.ua/>.
11. Про затвердження Вимог щодо регулярного проведення стрестестування страховиками та розкриття інформації щодо ключових ризиків та результатів проведених стрес-тестів: розпорядження Нацкомфінпослуг від 13.02.2014 р. № 484 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z0352-14>.
12. Про затвердження Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з надання фінансових послуг (крім професійної діяльності на ринку цінних паперів): Постанова Кабінету Міністрів України № 913 від 07.12.2016р. [Електронний ресурс] . – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/913-2016-n>.
13. Методичні рекомендації щодо формування коду виду фінансової операції, що підлягає фінансовому моніторингу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.sdfm.gov.ua/content/file/Site_docs/2010/28122010/metod-cody-new.pdf.
14. Балабанов И.Т. Риск-менеджмент. – М.: ФиС, 1996. – 192с.
15. Бігдаш В.Д. Методичні аспекти бізнес-планування діяльності страхової компанії / В.Д.Бігдаш// Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. -2009.- №3, Т.1- С.67-73
16. Бігдаш В. Д. Страхування: Навч.посіб. - 2-ге вид., стереотип. - К.: МАУП, 2007. - 448 с.
17. Бланд Д. Страхование: принципы и практика. - М.: ФиС, 1998. – 414 с.
18. Гаманкова О. Страхова послуга як продукт діяльності страхових компаній в умовах ринку/ О.Гаманкова// Вісник КНУ імені Т.Шевченка.- 2008.- №104.-С.16-19

19. Гаманкова О.О. Фінанси страхових організацій: навч. посіб. / О.О. Гаманкова. — К.: КНЕУ, 2007. — 328 с.
20. Говорушко Т. А., Стецюк В. М., Толстенко О. Ю. Управління фінансовою діяльністю страхової компанії з метою забезпечення її ефективного розвитку: монографія. - К.: ЦУЛ, 2013. - 168 с.
21. Горбач Л.М., Каун О. Б. Страхування: навч. посіб. - К.: Кондор, 2010. - 520 с.
22. Ефимов С.Л. Деловая практика страхового агента и брокера: Учеб. пос. – М.: ЮНИТИ, 1996. - 416 с.
23. Законодавство України про страхування: збірник офіційних документів станом на 3 вересня 2012 р./ [Упоряд. Руснак Ю. І.]. - К.: ЦУЛ, 2012. - 410 с.
24. Конспект лекцій з дисципліни «Страховий менеджмент» для студентів спеціальності 8.030.508.01 «Фінанси і кредит» для всіх форм навчання /Павлов В.І., Павлов К.В., Свердлюк І.В.- Рівне: НУВГП, 2014.-102с.: [Електронний ресурс].-Джерело доступу: <http://ep3.nuwm.edu.ua/2053/1/06-03-117.pdf>
25. Кравченко В. Розвиток методів аналізу платоспроможності страховика як складової фінансової безпеки страхової компанії / В. Кравченко //Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. – 2013. – № 1 (21). –С. 87–88
26. Кнейслер О.В. Теоретичні засади управління активами страхової компанії / О.В.Клейслер// Наукові записки.Серія «Економіка» Випуск 12.-2009.- С. 224-235
27. Кузьмін О. Є., Завербний А. С., Іващук Н. Л. Міжнародні страхові послуги: теоретико-прикладні засади: навч. посіб. - Львів: Львівська політехніка, 2009. - 200 с.
28. Кургин Е. А. Страховий менеджмент: управление деятельностью страховой компании / Е. А. Кургин. – М. : РосКонсульт, 2005. – 304 с.
29. Маркетинг у страхуванні[Електронний ресурс]. - Джерело доступу: <http://www.student-works.com.ua/kursovi/BJD/960.html>
30. Ненно І. М. Страховий менеджмент : навч. посіб. / І. М. Ненно. – Х. : Бурун книга, 2011. – 224 с.
31. Олешко Н.В. Управління достатністю капіталу страхових компаній. / Олешко Наталія Сергіївна Дисс. на здобуття наук.ступ.канд.економ.наук. Спеціальність 08.00.08-гроші, фінанси і кредит.-2016. 391с.
32. Основи довгострокового страхування:Навч. посіб./Головка А. Т., Денисенко М. П., Ковтун В. Г. та ін.– К.:Алерта, 2007.– 444 с.
33. Охріменко О.О. Страховий захист: менеджмент, маркетинг, економіка безпеки (туристичне підприємництво): Навч. посіб. – К.: Міжнародна агенція “BeeZone”, 2005. – 416 с.
34. Підсумки діяльності страхових компаній у 2016 році // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: < <http://forinsurer.com/files/file00334.pdf>
35. Плиса В. Й. Страховий менеджмент: навч. посіб. / В. Й. Плиса; Львів. нац. ун-т ім. Івана Франка. - Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2014. - 377 с.
36. Полчанов А.Ю. Теоретичні основи страхового менеджменту /А.Ю.Полчанов//Вісник ЖДТУ.Серія: Економічні науки.-2014.-№2 (68).-С.282-287
37. Практикум зі страхування: навч. посіб./ [Базилевич В. Д., Базилевич К. С., Пікус Р. В. та ін.]. - К.: Київський університет, 2010. - 479 с.
38. Приходько В.С. Бухгалтерський облік страхової діяльності: Навч. посіб. пособие. – 2-ге вид., доп. і перероб. и перераб. – К.: Лібра, 2002. – 216с.
39. Сокиринська І. Г. Журавльова Т.О., Аберніхіна І.Г. Страховий менеджмент. Навчальний посібник./ І.Г.Сокиринська, Т.О.Журавльова, І.Г.Аберніхіна – Дніпропетровськ: Пороги, 2016. - 300 с.
40. Стратегічне управління страховою компанією: Кол. Моногр./В.М.Фурман, О.Ф.Філонюк, М.П.Ніколенко, О.І.Барановський та ін.; Наук.ред. та кер. кол. авт. д-р екон. Наук В.М.Фурман. – К.:КНЕУ, 2008. – 440с.
41. Стратегічне маркетингове планування в страхових компаніях : [монографія] / І. Л. Литовченко, .В. Рулінська, Л.В. Новошинська, В.Г. Баранова; — Одеса :ИНВАЦ, 2014. — 280 с.

42. Страхование / Под ред. Т.А.Федоровой. – 2-е изд. перераб. и доп. – М.: Экономист, 2005. – 768с.
43. Страховий і перестраховий ринки в епоху глобалізації: монографія/ О.В. Козьменко, С.М. Козьменко, Т.А. Васильєва. – Суми, 2011. – 388 с.
44. Страховий менеджмент : підручник / С. С. Осадець, О. В. Мурашко, В. М. Фурман та ін. ; за ред. С. С. Осадця. – К. : КНЕУ, 2011. – 333 с.
45. Страховий менеджмент : навч. посіб. / Куцик П. О. [та ін.]; Укоопспілка, Львів. комерц. акад. - Львів : Вид-во Львів. комерц. акад., 2015. - 243 с.
46. Страховий та інвестиційний менеджмент: Підруч./ Федоренко В.Г., Захожай В.Б., Чувардинський О.Г. та ін. - 2-ге вид., перероб. і доп. - К.: МАУП, 2006. - 344 с.
47. Страхування: підруч./ [Ред. Базилевич В. Д.]. - К.: Знання, 2008. - 1019 с.
48. Страхування: Договори, суд, законодавство: Наук.- практич. посіб./ Укл. Нескороджена Л.Л. - К.: Вид-ць Фурса С. Я., КНТ, 2007. - 544 с.
49. Супрун А. А., Супрун Н. В. Страховий менеджмент: навч. посіб. - Л.: Магнолія 2006, 2011. - 301 с.
50. Ткаченко Н.В. Забезпечення фінансової стійкості страхових компаній: теорія, методологія та практика: монографія / Н. В. Ткаченко; Нац. банк України, Ун-т банків. справи. — Черкаси: «Черкаський ЦНТЕІ», 2009. — 570 с.
51. Трегубов Е., Брижко О. Спори у сфері страхування. - Х.: Фактор, 2011. - 656 с.
52. Фінансовий моніторинг : навч. посіб. / Н. М. Внукова, Ж. О. Андрійченко. – Х. : Вид. ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2013. – 204 с.
53. Фисун В. І., Ярова Г. М. Страхування: Навч. посіб. - К.: ЦУЛ, 2011. - 232 с.
54. Шірінян Л. В. Страховий менеджмент [Електронний ресурс]: конспект лекцій для студентів спеціальності 7.03050801, 8.03050801 «Фінанси і кредит» денної та заочної форм навчання / Л. В. Шірінян. – К.: НУХТ, 2014. – 143 с.

Додаткові

55. Братюк В. Сучасні аспекти й завдання страхового менеджменту / Віра Братюк // Галицький економічний вісник — Тернопіль : ТНТУ, 2014. — Том 47. — № 4. — С. 69-76.
56. Дадико Г.Д. Маркетингові інновації як актуальний напрям розвитку страхового ринку України в сучасних умовах/ Г.Д.Дадико Інвестиції: практика та досвід.- 2016.-№5.-С.59-63
57. Деякі питання організації фінансового моніторингу : Постанова Кабінету Міністрів України від 25.08.2010 р. № 747 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/747-2010%D0%BF>.
58. Ефимов С.Л. Организация управления страховой компанией: теория, практика, зарубежный опыт. - М.: Российский юридический издательский дом, 1995. — 150 с.
59. Ефимов С.Л. Энциклопедический словарь: Экономика и страхование. — М.: Церих—ПЭЛ, 1996. — 528 с.
60. Забурмеха Є.М. Страхова діяльність як об'єкт дослідження маркетингу/ Є.М.Забурмеха //Вісник Хмельницького національного університету.-2010.-№6, Т.4.-С.173-177
61. Землячова О.А. Оцінка фінансового стану страховика та шляхи його поліпшення/ О.А.Землячова// Науковий вісник: Фінанси, банки, інвестиції.-2014.-№2.-С.54-66
62. Зубец А.Н. Страховой маркетинг. – М.: Анкил, 1997. – 256 с.
63. Зубец А.Н. Страховой маркетинг в России. - М.: Центр экономики и маркетинга, 1999. - 344с.
64. Каліщук І. Сутність та особливості фінансового менеджменту страхової компанії/ І.Каліщук.// Програма і матеріали ІІ Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих вчених і студентів «Сучасні проблеми розвитку підприємств харчової промисловості: теорія та практика», 13–14 листопада 2014 р. — К.: НУХТ, 2014 р. —С. 184-186
65. Короткий курс лекцій з дисципліни «Маркетинг: теорія і практика»: [Електронний ресурс].-Джерело доступу: http://studme.com.ua/1881092115032/marketing/marketing_teoriya_i_praktika.htm

66. Никулина Н. Н. Страховой менеджмент : учеб. пособ. / Н. Н. Никулина, Н. Д. Эриашвили. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2012. – 703 с.
67. Никулина Н. Н., Березина С. В. Финансовый менеджмент страховой организации: учеб. пособие. - М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2008. - 431 с.
68. Нечипорук Л.В. Закон Украины "О страховании": Комментарий.– Х.:Одиссей, 2002.– 288 с.
69. Слинько О.Ю. Вплив економічної кризи на фінансову надійність страхових компаній в Україні/ О.Ю.Слинько// Молодий вчений.-2015.-№12(27).-С. 157-160
70. Трегубов Е., Брижко О. Споры у сфері страхування. - Х.: Фактор, 2011. - 656 с.
71. Чинёнов М. В. Страхование внешнеэкономической деятельности: учеб. пособие. - 2-е изд., стер. - М.: Омега-Л, 2008. - 244 с.
72. Филонюк А.Ф., Залетов А.Н. Страховая индустрия Украины. – К.: Международная агенция «БИЗОН», 2008. – 448С.
73. Фурман В. М. Страхування: теоретичні засади та стратегія розвитку : монографія / В. М. Фурман. – К. : Наукова думка, 2006. – 334 с.
74. Шелехов К.В., Бігдаш В.Д. Страхування. Страхові послуги: Навч.-метод. посіб. – К.: ІЕУГП, 2000. – 268 с.
75. Шумелда Я.П. Страхування: Навч. посібник. – Вид. 2-ге, розширене. – К.: Міжнародна агенція «БИЗОН», 2007. - 384с.

ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

76. База законодавства ЄС - EUR-Lex – [http:// europa.eu.int/eur-lex/](http://europa.eu.int/eur-lex/)
77. Верховна Рада України – [http:// www.rada.gov.ua](http://www.rada.gov.ua) ; <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>
78. Верховний суд України – [http:// www.scourt.gov.ua](http://www.scourt.gov.ua)
79. Вищий адміністративний суд України - [http:// www.vasu.gov.ua](http://www.vasu.gov.ua)
80. Електронні бази законодавства України: Інфодиск: „Законодавство України” (нормативно-правова база українською мовою – понад 80 000 документів); ЛИГА: ЗАКОН; Нормативні акти України (НАУ); Парус-Консультант; Юрист + Закон.
81. Європейський Союз – [http:// europa.eu.int/index-en.htm](http://europa.eu.int/index-en.htm)
82. Інтернет-журнал по страхуванню - <http://www.forinsurer.com>
83. Кабінет Міністрів України – [http:// www.kmu.gov.ua](http://www.kmu.gov.ua)
84. Конституційний суд України – [http:// www.ccu.gov.ua](http://www.ccu.gov.ua)
85. Ліга страхових організацій України. Офіційний сайт. – Режим доступу : <http://uainsur.com/>.
86. Міністерство освіти і науки України – [http:// www.mon.gov.ua](http://www.mon.gov.ua)
87. Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг. Офіційний сайт. – Режим доступу : www.nfp.gov.ua.
88. Президент України – [http:// www.president.gov.ua](http://www.president.gov.ua)
89. Рада Європи – [http:// www.coe.int](http://www.coe.int)
90. Система "Експерт-ФМ". Руководство пользователя [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.expert-fm.com/docs/manual>.
91. Уповноважений Верховної Ради України з прав людини – [http:// www.ombudsman.kiev.ua](http://www.ombudsman.kiev.ua)
92. Українська федерація убезпечення. Офіційний сайт. – Режим доступу : <http://www.ufu.org.ua/ua>.
93. Фориншурер – страхование в Украине [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://forinsurer.com/>.
94. Insurance Top [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://insurancetop.com/>.